

NIECH PRAWO
ZAWSZE PRAWO
ZNACZY

**ZESZYTY
HISTORYCZNE
SIECI SOLIDARNOŚCI**

TOM 4

Niech prawo zawsze prawo znaczy

Krakowska Adwokatura w służbie „Solidarności”
w latach 1980-1989

Zeszyty Historyczne Sieci Solidarności

Tom 4

Adam Gliksman

Niech prawo zawsze prawo znaczy

Krakowska Adwokatura
w służbie „Solidarności” w latach 1980-1989

Kraków 2014

© Stowarzyszenie Sieć Solidarności & Księgarnia Akademicka 2014

Zespół redakcyjny serii:

Maciej Mach
Edward E. Nowak
Adam Roliński
Andrzej Stawiarski

Opracowanie redakcyjne
Maciej Kielbas

Projekt okładki
Jacek Maria Stokłosa

Wydanie publikacji wsparła
Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego

ISBN 978-83-7638-514-3

KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. Św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431-27-43, 12 663 11 67
e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:
www.akademicka.pl

Tomasz Gąsowski

Solidarna Adwokatura

Solidarnościowy zryw zapoczątkowany w sierpniu 1980 r. porwał miliony Polaków. Włączali się weń z takim samym entuzjazmem ludzie różnych profesji, mieszkańcy wielkich miast i małych wiosek, mężczyźni i kobiety, młodzi i starzy, nie brakowało również weteranów niepodległościowego podziemia. Jedni angażowali się w tę działalność indywidualnie lub wspólnie z kolegami z zakładu pracy. Inni, a była to sytuacja charakterystyczna dla owego czasu, czynili to wraz z całym swoim środowiskiem. Tak było w przypadku nauczycieli, lekarzy, dziennikarzy czy artystów. Efektem tego było tworzenie w obrębie ruchu „Solidarność” własnych, wewnętrznych struktur, integrujących poszczególne środowiska czy grupy zawodowe.

Nie inaczej rzecz się miała z prawnikami, szczególnie z jedną ich częścią, stanowiącą zresztą rodzaj korporacji zawodowej, a mianowicie adwokatami. Niektórzy z nich już w latach wcześniejszych, pełniąc z godnością misję swojego zawodu, stali się wzorami dla kolegów. Potrafili bowiem sprzeciwić się władzy, broniąc oskarżonych w procesach politycznych. W momencie narodzin „Solidarności”, a także w kolejnych trudnych latach jej działalności, dołączali do nich następni. Ich aktywność miała zarówno charakter doraźny, polegający na reagowaniu na bieżące wydarzenia, jak też strategiczny, nastawiony na przyszłość. Prowadzona była na trzech zasadniczych płaszczyznach.

Po pierwsze, zgodnie ze swym powołaniem, adwokaci byli obrońcami w procesach politycznych, tak w stanie wojennym, jak i później, po jego formalnym zniesieniu. Czynili to oczywiście *pro bono*, nie oczekując sutych honorariów. Po drugie, piętnowali publicznie, głównie za pośrednictwem podziemnych wydawnictw czy wywiadów udzielanych zagranicznym mediom, wszystkie przypadki łamania prawa, naruszania zasad „socjalistycznej” praworządności. Trzecia wreszcie forma aktywności, którą można określić jako strategiczną, tj. długoterminową, to praca nad projektowaniem nowego, dobrego prawa, mającego służyć wolnym Polakom w wolnej Polsce.

We wszystkich tych działaniach wyróżniającą się pod każdym względem grupę tworzyli krakowscy adwokaci. W niniejszej publikacji przewijają się liczne postacie znakomych członków ówczesnej palestry Krakowa i Małopolski, choć z pewnością nie wszystkich udało się autorowi w niej pomieścić. Można jednak bez cienia wątpliwości stwierdzić, że solidarnościowa adwokatura zapisała w latach 1980-1989 piękną kartę w dziejach swej profesji. Niniejsza publikacja jest skromną próbą jej upamiętnienia i wyrażenia wdzięczności za działalność na rzecz niepodległej Polski.

Kraków, 11 listopada 2014 r.

Adw. Paweł Gieras
Dziekan ORA w Krakowie

Przedmowa

Z inicjatywy Stowarzyszenia Sieć Solidarności ukazuje się właśnie kolejny *Zeszyt Historyczny*, poświęcony tym razem krakowskiemu prawnikom, a w szczególności adwokatom biorącym czynny udział w przemianach, jakie rozpoczęły się w pamiętnym Sierpniu 1980 r., a symbolicznie zakończyły w dniu pierwszych częściowo demokratycznych wyborów z 4 czerwca 1989 r.

Tytuł opracowania *Niech prawo zawsze prawo znaczy. Adwokatura Krakowska w służbie „Solidarności” w latach 1980-1989* jest jakże adekwatny do działań podejmowanych przez krakowskich adwokatów w tych trudnych czasach. Adwokatura krakowska niezwłocznie włączyła się w nurt demokratycznych przemian zapoczątkowanych podpisaniem porozumień sierpniowych. Jak przeczytacie Państwo w tym wydaniu *Zeszytów*, już 5 września 1980 r. zebrała się pod przewodnictwem ówczesnego dziekana adw. Stanisława Warcholika Rada Adwokacka Wojewódzkiej Izby Adwokackiej w Krakowie, która wytyczyła kierunki działań krakowskiej palestry i wykreowała ją na jednego z liderów dokonujących się w kraju przemian. Adwokaci krakowscy masowo włączyli się ten proces, a nasza aktywność na tym polu przybierała najrozmaitsze formy. Braлиśmy czynny udział w pomocy prawnej tworzących się struktur „Solidarności” w zakładach pracy, na wyższych uczelniach i wszędzie tam, gdzie taka pomoc była oczekiwana i niezbędna. Byliśmy doradcami i ekspertami Komisji Zakładowych NSZZ „Solidarność” oraz ich pełnomocnikami w postępowaniach dotyczących rejestracji struktur związkowych. Szczególny wkład wnieśli w proces tworzenia i rejestracji NSZZ RI „Solidarność” krakowscy adwokaci Zbigniew Dyka i śp. Jerzy Ostafil. Warto też odnotować udział krakowskich adwokatów w pracach Centrum Obywatelskich Inicjatyw Ustawodawczych NSZZ „Solidarność”, przekształconego później w Społeczną Radę Legislacyjną COIU, w ramach której, w niespotykanej krótkim czasie, udało się wypracować projekty kilkudziesięciu aktów prawnych, które po 4 czerwca 1989 r. stanowiły fundament ustawodawstwa odrodzonego państwa.

Aktywność krakowskich adwokatów na rzecz demokratycznych przemian nie ustała po 13 grudnia 1981 r. Był to swoisty czas próby dla naszego środowiska, prawdziwy egzamin z zasad godności zawodu i etyki, który adwokaci zaliczyli z najwyższą oceną. Pomoc internowanym, aresztowanym i ich rodzinom, podejmowanie działań na rzecz wykazania bezprawności wprowadzenia stanu wojennego, a nade wszystkim przyjmowanie roli obrońców w procesach politycznych tamtych lat, są przejawami najbardziej znaczących działań podejmowanych przez nasze środowisko. Adwokaci krakowscy, których aktywność w tym czasie ukazuje film dokumentalny w reżyserii Andrzeja Lelity, pt. *Czas próby. Adwokaci krakowscy w procesach politycznych lat 80-tych*, uczestnicząc w tych procesach wykazali się najwyższej rangi odwagą. Mieli też możliwość i szczęście reprezentować osoby, dla których patriotyzm, honor i dobro ojczyzny stanowiły wartości najwyższe i niezmiennie. Jako student prawa w ramach odbywanych praktyk, miałem okazję być świadkiem jednego z takich procesów i osobiście przekonać się, jak wielkie wrażenie na obserwujących proces wywarła postawa występujących w nim obrońców. To dzięki nim i ich niezłomnej postawie adwokatura cieszyła się najwyższym zaufaniem społecznym. Dlatego też z radością i wdzięcznością krakowskie środowisko adwokackie przyjęło wiadomość o przyznaniu przez Stowarzyszenie Sieć Solidarności naszym koleżankom i kolegom-adwokatom: Krzysztofowi Bachmińskiemu, Kazimierzowi Barczykowi, Andrzejowi Buczkowskiemu, Zbigniewowi Cichoniowi, Zbigniewowi Dyce, Stanisławowi Kłyszowskiemu, śp. Stefanowi Kosińskiemu, śp. Jerzemu Ostafilowi, śp. Jolancie Ostrowskiej-Jaźwieckiej, śp. Kazimierzowi Ostrowskiemu, śp. Andrzejowi Rozmarynowiczowi, śp. Janinie Ruth-Buczyńskiej, Marianowi Sadowskiemu i Andrzejowi Tarnawskiemu Medali „Dziękujemy za Wolność”, będących symbolicznym wyrazem wdzięczności dla osób, które w okresie po 13 grudnia 1981 r. brały udział w tworzeniu wolności, niepodległości, demokratycznej i samorządnej Rzeczypospolitej Polskiej.

Przesłanie adwokatury, wyrażające się w sformułowaniu „Potrzebującym pomocy”, w tych ciężkich czasach komunistycznej dyktatury było pięknie i odpowiedzialnie realizowane przez krakowską palestrę.

W imieniu aplikantów i adwokatów Krakowskiej Izby Adwokackiej pragnę wyrazić podziękowanie dla pomysłodawców wydania kolejnego tomu *Zeszytów Historycznych*, w którym możemy przypomnieć sobie o wspaniałych postawach ludzi – działaczy na rzecz wolności i niepodległości i ich prawników-adwokatów.

Szczególne słowa podziękowania kieruję pod adresem Panów Edwarda Nowaka i Macieja Macha z zarządu Stowarzyszenia Sieć Solidarności oraz Pana Adama Gliksmana, który podjął się trudu napisania opracowania poświęconego krakowskiej adwokaturze w latach 1980-1989. Zapraszam wszystkich Państwa do lektury.

Kraków, 16 listopada 2014 r.

Adam Gliksmán

Niech prawo zawsze prawo znaczy

Adwokatura Krakowska w służbie „Solidarności” w latach 1980-1989

1. Wstęp

Kraków dla komunistów stanowił trudny do zdobycia bastion. Już w lutym 1945 r. Włodzimierz Zawadzki, ówczesny I sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PPR w Krakowie, dał temu wyraz w swojej analizie lokalnej sytuacji: „Naszym zdaniem województwo krakowskie zostało wybrane jako Wanda reakcji polskiej. Tu w Krakowie jest wyjątkowe zagęszczenie mózgów reakcji. [...] Naszym zdaniem reakcja, usadawiając się w Krakowie, będzie usiłowała robić wypadki na pozycje demokracji w kraju”¹.

Kolejne lata potwierdzały tę opinię. Wielotysięczne manifestacje w Krakowie 3 maja 1946 r. i fiasko referendum pod hasłem „3 x tak” spowodowały, że Władysław Gomułka podczas spotkania z aktywem PPR i PPS krzyczał:

Groźną i niebezpieczną jest odpowiedź „nie”, jaka padła w starożytnym bastionie kultury polskiej, jaką dał co trzeci mieszkaniec Krakowa. Kartki z napisem trzy razy „nie”, których w Krakowie naliczono aż 30 proc., są dokumentem hańby i zdrady narodowej. To hitlerowskie „nein” wypisane jest piętrem zdrady i hańby na czole każdego co trzeciego mieszkańca Krakowa².

Choć w następnych latach próbowano Kraków zmienić, atakując Uniwersytet Jagielloński, Polską Akademię Umiejętności, kurię krakowską, „Tygodnik Powszechny” czy Klub Inteligencji Katolickiej, to nie przyniosło to pożądanych przez władzę skutków.

Śmierć Stanisława Pyjasa i powstanie Studenckiego Komitetu Solidarności w 1977 r. zwiastowały poważne zmiany.

¹ Z. Zblewski, *Między wolną Polską a „siedemnastą republiką”*. Z dziejów oporu społecznego na terenie województwa krakowskiego w latach 1945-1947, Kraków 1998, s. 16.

² R. Buczek, *Na przełomie dziejów. Polskie Stronnictwo Ludowe w latach 1945-1947*, Toronto 1983.

Narodziny NSZZ „Solidarność” rozpoczęły nowy okres w historii Polski, łącząc w swych szeregach, pod hasłem odnowy oblicza polskiej ziemi, ludzi z różnych środowisk i o różnych poglądach. Na mapie tych przemian Kraków i Małopolska odegrały niebagatelną rolę, a swój niezaprzeczalny udział w tym dziele ma również krakowska adwokatura.

Oddawana w ręce Czytelników publikacja ma za zadanie przypomnienie tej roli adwokatów, którzy zapisali karty historii „Solidarności” w Małopolsce i w całym kraju w latach 1980-1981. Ograniczone ramy wydawnictwa i jego popularny charakter spowodowały, że niektóre zagadnienia zostały potraktowane marginalnie lub zrezygnowano z ich opisanie, a inne wymagają jeszcze dalszych badań. Mam nadzieję, że praca ta pozwoli na upowszechnienie zarówno wśród adwokatów, jak i osób zainteresowanych historią tego fragmentu dziejów naszego regionu, w którym krakowska palestra odegrała znakomitą rolę.

Pozwalam sobie złożyć wyrazy podziękowania na ręce dziekana Okręgowej Rady Adwokackiej w Krakowie Pawła Gierasa, za wkład w wydanie niniejszego *Zeszytu Historycznego Sieci Solidarności*.

Wyrazy wdzięczności kieruję także do wszystkich osób, które okazały mi pomoc w zbieraniu materiałów w trakcie prac nad tą książką: adw. Kazimierza Barczyka, adw. Andrzeja Buczkowskiego, adw. Zbigniewa Dyki, adw. Jana Kuklewicza, adw. Andrzeja Tarnawskiego, dr. Wiesława Zabłockiego i adw. Jerzego Zięby.

2. Adwokatura Krakowska liderem przemian

Porozumienia sierpniowe – na które złożyły się porozumienia podpisane w 1980 r. w Szczecinie, Gdańsku i w Jastrzębiu Zdroju – zakończyły „upalne lato” w Polsce, naznaczone falą potężnych strajków. Ustępstwa strony rządowej dawały pole pod budowę niezależnego ruchu związkowego, uosabiającego wolnościowe dążenia Polaków. Powodzenie rozpoczętego dzieła wymagało jednak zarówno dalszego poparcia społecznego, jak i umiejętnej zmaterializowania idei, które legły u postaw zjawiska określanego mianem pokojowej rewolucji „Solidarności”.

Na tym tle Kraków miał bardzo wiele do zaoferowania. O ile jeszcze w sierpniu stolica Małopolski wydawała się uśpioną, a strajki w tutejszych zakładach wybuchły stosunkowo późno, to już od września 1980 r. wydarzenia w Krakowie nabrały tempa, w dużej mierze również dzięki zaangażowaniu krakowskiej adwokatury.

Oto bowiem już 5 września, a więc tuż po podpisaniu przywołanych wyżej porozumień, odbyło się posiedzenie Rady Adwokackiej Wojewódzkiej Izby Adwokackiej w Krakowie, podczas którego powołano do życia Komisję Problemową Rady, a jej przewodniczącym mianowano adw. dr. hab. Andrzeja Kubasa. W tym istotnym dla krakowskiego środowiska prawniczego i jego przyszłych związków z „Solidarnością” posiedzeniu wzięli udział: dziekan Rady Adwokackiej Stanisław Warcholik, wice-

dziekan Rady Adwokackiej dr Stefan Kosiński, wicedziekan Rady Adwokackiej Jacek Żuławski oraz członkowie: Marian Anczyk, Władysław Gajewski, Janusz Grzybowski, Jacek Kański, dr Andrzej Kubas, Andrzej Łukawski, Kazimierz Pasierb, dr Andrzej Rozmarynowicz i Marian Sadowski.

Protokół z owego posiedzenia Rady w pełni oddaje atmosferę Sierpnia '80, która udzieliła się również adwokatom krakowskim. Wszyscy zebrani byli zgodni, że krakowska palestra musi wziąć udział w odnowie kraju, na którą szansa pojawiła się w rezultacie robotniczych protestów. Liczono przede wszystkim na odrodzenie etyki adwokackiej. Andrzej Kubas, którego powołano na przewodniczącego komisji problemowej, apelował jednak, by adwokatura nie zamykała się „w ciasnym zakresie swych spraw ściśle zawodowych”, ale odważnie zajmowała również stanowiska w kwestii problemów natury ogólnej. Wśród nich zostały wymienione: brak równości wobec prawa, który adwokaci najłatwiej mogli zaobserwować w swojej bieżącej pracy, oraz brak rzetelnego przepływu informacji, skutkujący problemami ogólnospołecznymi. Andrzej Kubas apelował również, by adwokatura możliwie szybko zareagowała na zmiany w kraju i wypracowała program działań, który pozwoliłby jej na bycie jednym z liderów przemian. Poparcia dla tej idei udzielili wicedziekan Rady adw. Jacek Żuławski i adw. dr Andrzej Rozmarynowicz. Wśród potrzeb, którymi powinna zająć się adwokatura, wymieniono zarówno dalekosiężne kwestie odnowy prawa, jak i bieżącą pomoc dla szybko powstających organizacji związkowych, które wobec braku dokumentów wykonawczych mogły napotykać na liczne problemy³.

W uchwale Rady Adwokackiej Wojewódzkiej Izby Adwokackiej w Krakowie, powołującej do życia Komisję Problemową, wyrażono nadzieję, że całe środowisko włączy się w proces odbudowy Polski jako państwa prawa:

Rada Adwokacka Wojewódzkiej Izby Adwokackiej w Krakowie obejmująca województwo krakowskie, nowosądeckie i tarnowskie widzi potrzebę włączenia środowiska prawniczego w nurt odnowy moralno-politycznej Kraju. Ogromny wysiłek klasy robotniczej, którego wynikiem są kolejne nacechowane dojrzałym realizmem porozumienia wyznaczające przyszły rozwój stosunków społecznych w Polsce, winien znaleźć oparcie w rzetelnie nakreślonych zasadach sprawiedliwości. Jest oczywistym, że sprawiedliwość pozostaje w ścisłym związku i wynika z prawidłowo stosowanego prawa, zgodnego z odczuciem moralnym i świadomością społeczeństwa. Fundamentem zgodności prawa z odczuciem moralnym społeczeństwa, jak i moralności tego społeczeństwa winna być prawda.

Na marginesie należy przypomnieć, że przyjęcie takiej uchwały przez Radę stanowiło swego rodzaju dowód odwagi, obowiązujące bowiem wówczas przepisy „Ustawy o ustroju adwokatury” z dnia 19 grudnia 1963 r. nie dopuszczały możliwości współdziałania adwokatury w zakresie „ochrony praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa”⁴. Kolejne zapisy ustawy wśród zadań adwoka-

³ G. Elias, J. Kuklewicz, *Solidarność w Adwokaturze*, „Palestra Świętokrzyska” 2014, nr 27/28, s. 22-32.

⁴ Ustawa o ustroju adwokatury z dnia 19 XII 1963 r. – Dz. U. 1963, nr 57, poz. 309.

Tytuł opracowania Niech prawo zawsze prawo znaczy. Krakowska Adwokatura w służbie „Solidarności” w latach 1980-1989 jest jakże adekwatny do działań podejmowanych przez krakowskich adwokatów w tych trudnych czasach. Adwokatura krakowska niezwłocznie włączyła się w nurt demokratycznych przemian zapoczątkowanych podpisaniem porozumień sierpniowych. Braliśmy czynny udział w pomocy prawnej tworzących się struktur „Solidarności” w zakładach pracy, na wyższych uczelniach i wszędzie tam, gdzie taka pomoc była oczekiwana i niezbędna. Byliśmy doradcami i ekspertami Komisji Zakładowych NSZZ „Solidarność” oraz ich pełnomocnikami w postępowaniach dotyczących rejestracji struktur związkowych. Szczególny wkład w proces tworzenia i rejestracji NSZZ RI „Solidarność” wnieśli krakowscy adwokaci Zbigniew Dyka i śp. Jerzy Ostafil. Warto też odnotować udział krakowskich adwokatów w pracach Centrum Obywatelskich Inicjatyw Ustawodawczych NSZZ „Solidarność”, przekształconego później w Społeczną Radę Legislacyjną COIU, w ramach której w niespotykane krótkim czasie udało się wypracować projekty kilkudziesięciu aktów prawnych, które po 4 czerwca 1989 r. stanowiły fundament ustawodawstwa odrodzonego państwa.

Aktywność krakowskich adwokatów na rzecz demokratycznych przemian nie ustała po 13 grudnia 1981 r. Był to swoisty czas próby dla naszego środowiska, prawdziwy egzamin z zasad godności zawodu i etyki, który adwokaci zaliczyli z najwyższą oceną. Pomoc internowanym, aresztowanym i ich rodzinom, podejmowanie działań na rzecz wykazania bezprawności wprowadzenia stanu wojennego, a nade wszystko przyjmowanie roli obrońców w procesach politycznych tamtych lat są przejawami najbardziej znaczących działań podejmowanych przez nasze środowisko. Adwokaci krakowscy mieli też możliwość i szczęście reprezentować osoby, dla których patriotyzm, honor i dobro ojczyzny stanowiły wartości najwyższe i niezmiennie. To dzięki nim i ich niezłomnej postawie adwokatura cieszyła się najwyższym zaufaniem społecznym. Dlatego też z radością i wdzięcznością krakowskie środowisko adwokackie przyjęło wiadomość o przyznaniu przez Stowarzyszenie Sieć Solidarności naszym koleżankom i kolegom Medali „Dziękujemy za Wolność”, stanowiących symboliczne wyrażenie wdzięczności dla osób, które w okresie po 13 grudnia 1981 r. brały udział w tworzeniu wolności, niepodległości, demokratycznej i samorządnej Rzeczypospolitej Polskiej.

adw. Paweł Gieras

Dziedkan Okręgowej Rady Adwokackiej w Krakowie

PUBLIKACJA POWSTAŁA DZIĘKI WSPARCIU FINANSOWEMU
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO
ISBN 978-83-7638-514-3

Małopolska

